

Сучасний стан і перспективи розвитку харчової промисловості України

Ірина Ігорівна Топій,
асистент кафедри фінансів
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат економічних наук

Марія Іванівна Білейчук,
студентка кафедри фінансів
Національного університету «Львівська політехніка»

Анотація. Проаналізовано сучасний стан розвитку харчової промисловості України. Виокремлено чинники розвитку підприємств харчової промисловості на основі аналізу наукових праць вітчизняних дослідників, а також основні проблеми розвитку харчової промисловості та на цій основі запропоновано низку заходів щодо їх подолання.

Ключові слова: харчова промисловість, чинники, стан, проблеми, перспективи розвитку.

Постановка проблеми. Харчова промисловість в Україні займає значну частку ринку. Вона складається з тисячі підприємств різних форм власності, різної чисельності працюючих і різним обсягом валового доходу. Ця сфера забезпечує життєво необхідними товарами всю країну, забезпечує зарплатою значну частину населення, адже її питома вага у структурі виробництва товарів споживання становить більше ніж 50%. Відповідно до зазначеного, питання стану і проблем розвитку харчової промисловості України є надзвичайно актуальним і потребує більш глибоких досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуваній проблемі багато уваги приділяють вітчизняні дослідники, серед них: Н. В. Валінкевич, О. І. Шаманська, О. Г. Білоруса, Ю. М. Уманців. Автори визначають чинники адаптації підприємств харчової промисловості до зовнішнього середовища, основні проблеми його розвитку, однак незначна увага приділяється аналізу стану розвитку галузі та її перспектив. На розв'язання зазначених вище проблем спрямоване наше дослідження.

Мета статті. Аналізування сучасного стану і тенденцій розвитку харчової галузі промисловості з виокремленням притаманних їй проблем і розроблення рекомендацій, спрямованих на їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток харчової галузі промисловості в Україні супроводжується низкою ендогенних та екзогенних чинників, які як стимулюють її розвиток, так і гальмують.

Посилаючись на дослідження Н. В. Валінкевича, можна виокремити такі чинники впливу зовнішнього середовища на господарську діяльність підприємств: підвищення рівня інфляції, зміна поведінки споживача, досягнення НТП, політичні, правові, соціокультурні та економічні фактори, вступ до СОТ, ресурсне забезпечення, споживання, конкуренція, вибір та поведінка постачальника і конкурентів, спад попиту на продукцію, інновації та інвестиції, методи організації. Завдяки дії таких чинників суб'єкт господарювання може визначити власні переваги, цілі своєї діяльності та свою місію [1].

О. І. Шаманська зосереджує увагу на ресурсному потенціалі підприємств харчової промисловості та виокремлює дві групи факторів. До першої групи вона відносить, насамперед, складну і застарілу виробничу структуру економіки України. Це спричиняє неефективне використання виробничих ресурсів та інвестицій. У результаті зазначеного харчова промисловість характеризується надмірно високими рівнями працевітності та низьким рівнем технологічного розвитку.

Другу групу факторів, які негативно впливають на ресурсне забезпечення, за словами науковця, становлять:

- недоліки в економічній, податковій, митній, інвестиційній, екологічній політиці;
- відсутність стратегії державного управління та підтримки товаровиробників харчової промисловості.

Наслідком впливу вищезазначених чинників є зниження рівня ефективності діяльності підприємств харчової галузі, брак коштів, що призводить до зношення основних засобів, погіршення стану матеріально-технічної бази, зменшення обсягів інвестицій, зниження платоспроможності та збитковості товаровиробників [2].

Також важливою проблемою є те, що промисловість України має низький рівень інвестиційної привабливості, тому джерелами фінансування підприємств, здебільшого, є власні кошти. Однак цього недостатньо для підтримання економічного розвитку та стабільної діяльності підприємств харчової промисловості.

Підвищення ефективності вкладення капіталу в підприємства харчової промисловості тісно пов'язане з потребою зміцнення матеріально-технічної бази, що дасть можливість виробляти продукцію більш високої якості.

За останній період Україна заявила про себе як про потужного гравця на ринку продовольства. Про це свідчать показники експорту агропромислової продукції, які за 2012 рік зросли на 28%, що становить 13 млрд дол. За період 2005–2013 рр. середній показник

зростання був незмінним і становив 20%. В експорті найбільшу частку займають такі товари, як соняшникова олія, ячмінь, кукурудза, пшениця, ріпак. Також відбувається заміщення імпортованих товарів вітчизняними. Так, наприклад, імпорт яблук 2012 року становив 205 тис. т, а 2013-го – 105 тис. т, що удвічі менше.

Одним з основних напрямів розвитку харчової промисловості є зміцнення сільського господарства. Насамперед це пов'язано з тим, що в Україні є потужна сировинна база, яка дає можливість переробки, створення продукції з великою доданою вартістю, експорту готових товарів, а не сировини, як відбувається зараз, створення нових робочих місць, збільшення загально-економічного добробуту. Прикладом експортноорієнтованої переробної галузі в Україні є олійно-жирова, кондитерська, при цьому важливою умовою для виходу на міжнародний ринок з готовими товарами є зважена державна політика, розумна лібералізація зовнішньоторговельних відносин, а також активне просування вітчизняної продукції на зовнішніх ринках. Зокрема, слід зазначити, що міжнародні організації, такі як ФАО, а також більшість провідних експертів відносять Україну до країн із найбільшим потенціалом розвитку аграрного виробництва у світі [3].

Користуючись статистичними даними Державного комітету статистики, проаналізуємо динаміку індексів харчової промисловості 2013 року до відповідних індексів 2012-го (рис. 1).

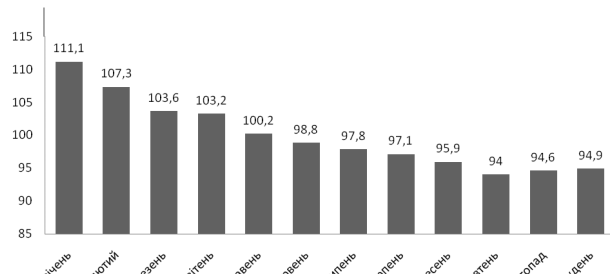

Рис. 1. Графічна інтерпретація індексів продукції харчової промисловості України у 2013 році (у відсотках до відповідного періоду попереднього року)

Аналізуючи дані, відслідковуємо, що в січні 2013 року в порівнянні з 2012-м продукції харчової промисловості вироблено більше на 11,1%. Упродовж року обсяги виробництва скорочувались. Так, станом на 01.12.2013, у порівнянні з попереднім роком, обсяг виробництва продукції харчової промисловості знизився на 5,1%.

Обсяг реалізованої продукції харчової промисловості 2012 року становив 254 459,9 млн грн, що сягає 18,2% у загальному обсязі реалізованої продукції переробної промисловості. Більш детально структуру обсягу реалізації продукції переробної промисловості показано на рис. 2.

Як бачимо, харчова промисловість 2012 року займала найбільшу частку в обсязі реалізованої продукції переробної промисловості. Деяко меншу частку – металургійне виробництво (16%) і машинобудування (10,2%). У свою чергу, найменшу частку реалізованих

товарів займає виробництво меблів, ремонт і монтаж машин та устаткування.

Рис. 2. Графічна інтерпретація структури обсягу реалізації продукції переробної промисловості у 2012 році

Більш детально обсяги реалізації продукції переробної промисловості за 2010–2012 роки показано на рис. 3–5 [4].

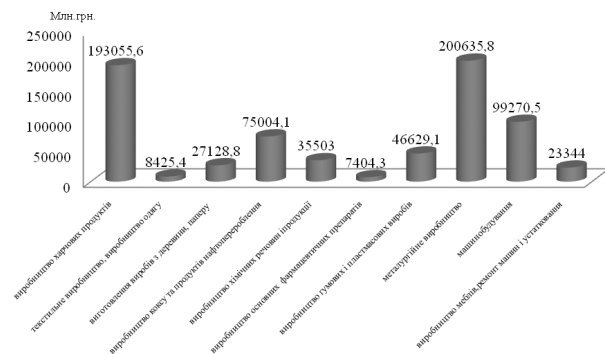

Рис. 3. Графічна інтерпретація обсягів реалізації продукції переробної промисловості станом на 01.12.2010 (млн грн)

Як бачимо із рис. 3, станом на 01.12.2010 найбільше реалізовано продукції металургійного виробництва – на суму 200 635,8 млн грн. Наступним за обсягом реалізованої продукції стало виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (193 055,6 млн грн). У свою чергу, найменший обсяг реалізації продукції переробної промисловості – 7 404,3 млн грн (виробництво фармацевтичних продуктів та препаратів).

Як показують дані рис. 4, станом на 01.12.2011 обсяг реалізації продукції металургійного виробництва перевищив обсяг реалізації харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів на 20 138,1 млн грн і становив 242 525,9 млн грн.

Як видно із рис. 3–5, обсяг реалізації товарів харчової промисловості займає одне з перших місць у реалізації товарів переробної промисловості і його значення щороку зростають. Так, 2011 року порівняно з 2010-м обсяг реалізації продукції збільшено на 29 332,2 млн грн, що становить 15,2%, а 2012-го

порівняно з 2011-м цей показник зріс на 32 072,1 млн грн, що становить 14,4%.

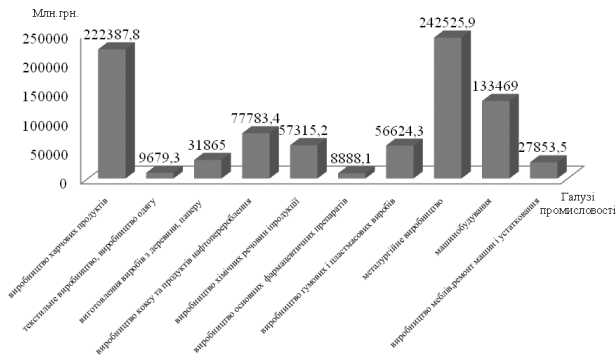

Рис. 4. Графічна інтерпретація обсягів реалізації продукції переробної промисловості станом на 01.12.2011 (млн грн)

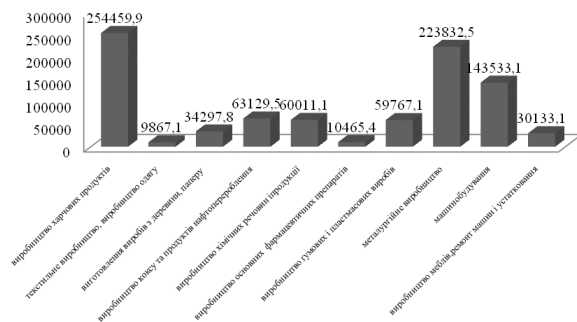

Рис. 5. Графічна інтерпретація обсягів реалізації продукції переробної промисловості станом на 01.12.2012 (млн грн)

Отже, за останні роки стан харчової промисловості в Україні має напрям до поліпшення, але попри це він ще не досяг свого максимального рівня розвитку.

Для цього потрібно розглянути такі шляхи поліпшення стану харчової промисловості в Україні [5–10]:

- запровадити використання новітніх технологій виробництва продукції;
- поліпшити державне забезпечення і підтримку підприємствам харчової промисловості;
- створити умови для підвищення рівня розвитку інноваційної діяльності в харчовій промисловості;
- привернути увагу іноземних інвесторів;
- поліпшити розвиток сільського господарства, що є важливою складовою харчової промисловості;
- підвищити кваліфікаційну базу працівників;

Список використаних джерел

1. Валінкевич Н. В. Сучасні чинники адаптації підприємств харчової промисловості до умов зовнішнього середовища в контексті глобальної продовольчої проблеми / Н. В. Валінкевич // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2013. – № 2. – С. 12–18.

- поліпшити рівень конкурентоспроможності продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках;
- удосконалити інфраструктуру зберігання та збуту продукції виробників продуктів харчування (особливо дитячого);
- створити умови для забезпечення замкненості та безперервності виробничих циклів з метою підвищення рівня ефективності використання виробничого устаткування;
- посилити контроль якості та безпеки продукції.

Зокрема, для вдосконалення політики контролю якості та безпеки продукції пропонуємо провести такі заходи на державному рівні.

1. Міністерству економічного розвитку та торгівлі України, Міністерству аграрної політики та продовольства України, Міністерству охорони здоров'я України розробити і подати на розгляд КМУ:

- єдині стандарти якості, пакування, етикетування та маркування харчових продуктів, які відповідатимуть міжнародним нормам Кодексу Аліментаріус;
- проект постанови про обов'язкове запровадження на підприємствах харчової галузі системи управління безпечністю харчових продуктів на базі концепції НАССР.

2. КМУ передбачити в держбюджеті на 2014 рік і наступні роки збільшення фінансування Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України в обсягах, необхідних для проведення планових і непланових перевірок виробників продуктів харчування, а також місць їх реалізації.

3. Обласним і районним державним адміністраціям сприяти створенню незалежних акредитованих центрів оцінки якості та безпечності продуктів харчування, які маркуватимуть продукцію відповідним знаком якості, шляхом спрощення процедур видачі дозволів, землевідведення.

Висновки і перспективи дальших розвідок. Харчова промисловість в Україні має найбільшу базу для забезпечення ефективної діяльності. Перш за все потрібно взяти до уваги вплив на неї сільського господарства. Перспективним напрямом дальшого дослідження є визначення способів мобілізації капіталу в харчову галузь для поліпшення її матеріальної бази, оновлення основних засобів, застосування науково-технічного прогресу. Це надасть можливість підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товарів не тільки на світових, а й на вітчизняних ринках, підвищить рівень довіри у вітчизняних споживачів, а також зменшить витрати на виробництво продукції за рахунок ефективнішого використання основних засобів матеріалів та робочої сили. Але для залучення коштів потрібно зацікавити інвесторів. Тому, насамперед, важливо визначити шляхи поліпшення інвестиційної привабливості цього виду промисловості.

2. Щаманська О. І. Основні проблеми розвитку харчової промисловості України / О. І. Щаманська // Економіка сільського господарства / Київський національний університет харчових технологій. – 2010. – № 9. – С. 49–53.
3. Харчова промисловість України: стан та її готовність до майбутніх викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/taniagkotik/a78354>.
4. Статистичні матеріали Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Білорус О. Г. Глобальна продовольча безпека : монографія / О. Г. Білорус, М. В. Зубець, П. Т. Саблук, В. І. Власов. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 486 с.
6. Колодійчук А. В. Оцінка інноваційного розвитку харчової промисловості / А. В. Колодійчук / Економіка держави. – 2012. – № 5. – С. 24–29.
7. Уманців Ю. М. Економічна конкуренція в умовах фінансової глобалізації / Ю. М. Уманців // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 106–111.
8. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів : монографія / П. М. Купчак ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Дейнеко. – К. : Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2009. – 152 с.
9. Скопенко Н. С. Агропромисловий сектор: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку / Н. С. Скопенко // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8. – Ч. 1. – С. 179–183.
10. Шелудько Е. І. Структурно-технологічні засади модернізації харчової промисловості України [Електронний ресурс] / Е. І. Шелудько // Ефективна економіка. – Режим доступу : www.economy.nayka.com.ua.

Summary. Modern development of food industry of Ukraine status is analysed in the article. The factors of development of enterprises of food industry are selected, on the basis of analysis of scientific labours of domestic researchers. The basic problems of development of food industry are selected and on this basis the row of measures of their overcoming is offered.

Keywords: food industry, factors, state, problems, prospects of development.